

На сучасному етапі держави конкурують за залучення капіталу для виконання своїх програм розвитку. Транснаціоналізація ринків ще більше посилила позиції глобальних фірм. Вона посилила також потребу держав бути привабливими для них. Знову ж виникає диспропорція. Одні держави можуть набагато успішніше використовувати свої повноваження і ресурси у взаєминах з фірмами, ніж інші, тоді як «дипломатичні відносини між державами і фірмами» все більше домінують над міждержавними дипломатичними відносинами, а війни набувають характеру рейдерських захватів та знищення ресурсної бази конкурентів.

Список використаних джерел

1. Воронянський О. В. Політичні інститути: механізм формування в конкурентному середовищі // Сучасне суспільство. – 2014. – №. 1. – С. 15-28.
2. Моїсєєва Н. І. Соціально-комунікаційна діяльність як історико-суспільна практика. – 2015.
3. Voronyanskyi O. Суверенітет: проблема суб'єктності // Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія політичні науки. – 2018. – №. 3. – С. 15-19.

Губко О. В., здобувачка вищої освіти 2 курсу, група ФАМ-201
Науковий керівник – **Колєватов О. О.**, к.і.н., доцент
Національний університет «Чернігівська політехніка» (м. Чернігів, Україна)

ВПЛИВ ЧУМИ XIV СТ. НА СВІТОВУ ІСТОРІЮ

Актуальна нині пандемія Covid19 стала не першою хворобою, яка застала людство знезацька і внесла великі зміни не тільки на економіку, культуру і генетичний склад людства, а й на хід історії усього світу. За останні два тисячоліття людство пережило не одну пандемію. Навіть у 1042 р. син Ярослава Мудрого князь Володимир пішов походом на фінське плем'я Ям, де здобув перемогу, але «мор» коней примусив князя достроково повернутися з півночі в Русь. Такі епідемії, як «Чорна смерть» (чума) у XIV ст., холера у XIX ст., «іспанка» у 1918-1920 рр. і поточна пандемія Covid19, всі вони забрали з собою життя мільйонів людей і стали причиною серйозних соціально-економічних наслідків, включаючи голод, всенародну паніку, але врешті-решт, завдяки намаганням побороти невидимого ворога, стимулювали прогрес.

Перший задокументований спалах «Чорної смерті» стався в 1346 р. в низов'ях Волги й причорноморському регіоні. За наступні сім років епідемія охопила майже всю територію Європи. Звідти чума перекинулася на Близький Схід і на північ Африки [1]. У 1345 р. хан Джанібек не зміг заволодіти Кримським містом Кафа, але під час відступу дав розпорядження закидувати трупи померлих від хвороби за допомогою трубушетів і катапульт у Кафу. Так чума була використана, як біологічна зброя і проникла до України. В Україні вона особливо лютувала у Переяславі, де знищила все населення. У Смоленську вижило лише п'ятеро. Спустіли Афонські монастирі. Навесні 1348 р. у Гасконі від хвороби померла молодша донька короля – принцеса Жанна. 1353 р. помер від чуми московський і володимирський князь Симеон, його брат та два сини, а також митрополит Київський з осідком у Москві Феогност. Орді довелося призначати нового свого ставленика – князя Дмитра, але попри всі негаразди чума не так вразила Волинь, частину Галичини та Поділля, бо українці на відмінку від європейців, трималися за староруські традиції митися-голитися, тримати своє обійстя в чистоті та порядку, що допомогло їм подолати хворобу з меншими жертвами [2].

На жаль, точно встановити кількість померлих від «Чорної смерті» можливості немає. З перших світових підрахунків, які були проведені за розпорядженням ще папи Климента VI, ми бачимо, що у Західній Європі померло майже 24 млн людей (31% населення). З такою оцінкою погоджується і більшість сучасних вчених, які сходяться на думці, що в Європі й на Близькому Сході від епідемії загинуло 30-50% всього населення, в Китаї – до 50%, а в цілому по світу – 25%, тобто понад 70 мільйонів осіб, на відновлення

яких людству знадобилось два століття [3]. Джованні Боккаччо (1313-1375) писав: «Ця хвиля скам'янила серця такою мірою, що брат залишав без догляду сестру, дружина – чоловіка, і найстрашніше – батько й мати покидали дітей. Марно людство кликало на допомогу святих Севаст'яна та Роха» [2].

Основними факторами, які сприяли появі та поширенню чуми були: «екологічний фактор», а саме в XIV ст. у світі відбулося аномальне похолодання. В Україні з'явилися нетипові на ті часи зими, які супроводжувалися збільшенням опадів і різкою зміною температури. Зміна клімату вплинула і на появу голоду, що теж став каталізатором виникнення хвороби. Також, із-за нескінченних війн (війни Золотої Орди та Італії, Столітня війна у Франції) вплинули на утворення не менш важливого «соціально-економічного фактору». Також, умови в яких жили тодішні люди теж залишали бажати кращого: переповнені міста не тільки людьми, а й гризунами – пов'язали в бруді. В будинки майже не потрапляло світло та свіже повітря, а в селах один дах ділили з тваринами. Ще слід сказати про тодішню медицину, а точніше по її відсутність. Рівень медичних знань часто базувався на творах античних авторів, таких як Гіппократ. З тих часів у лікарів з'явиться традиційним костюм зі шкіряних сорочки, штанів та високих чобіт, і маска з дзьобом, яка вже вкривала все обличчя.

Можна сказати, що одним зі значних наслідків епідемії стала саме демографічна криза, яка почала впливати на всі галузі життя. Золота Орда, яка вела постійні війни зі своїми сусідами, в наслідок пандемії чуми, занепала і зупинила своє існування. В 1362 р. російсько-литовське військо розгромило Орду на Синіх водах. Поділля було звільнено. Почала слабшати Новгородська та Псковська республіки. Це дозволило незабаром Московському улусу Золотої Орди розгромити їх та проголосити претензії московитів на ці слов'янські землі.

В 1396 р. війська еміра Тимура розгромили царя Золотої Орди Тохтамиша. Було захоплено Казань. Непереможне військо «підкорювача світу» націлилося на Твер і Москву. Але їм завадила чума. Мор серед військ самаркандського еміра врятував Московську та Тверську улуси Золотої Орди від поневолення [2].

Через брак робочих рук змінилась структура виробництва і феодальні правовідносини, що зрештою обернулось досить швидким зникненням панщини. Для ремісників, які врятувалися перші роки після пандемії стали золотою добою. Споживання ремісницьких товарів зростало, проте, висока смертність призвела до збільшення кількості золота та срібла на душу населення, що призвело до зменшення його ціни та разом зі зростанням зарплат – це спровокувало інфляцію.

Активно відбувалася міграція селян у міста, де гільдіям і цехам довелось знизити вимоги до охочих зайнятись ремеслом. Церква, яка виявилась нездатною захистити мільйони вірян, втратила контроль за умами людей і на авансцену вийшли вільнодумці.

Відчутні позитивні зміни прослідковувалися у медицині, яка почала змінюватися на користь лікарів з практичними знаннями, які вже не тільки намагалися запобігти хворобі, але й вилікувати її. З'являлися перші карантини для тих хто прибуває до міста, лікарі починають проводити огляди на дому і виділяти для заражених чумою окремі палати й госпіталі [4]. Також однією із революційних подій на яку вплинула хвороба став винахід друкарського верстата. Через те, що після чуми населення Європи скоротилося більше ніж удвічі. Загинули також люди, які займалися переписуванням книжок, а попит на Біблії, молитовники, підручники, календарі зі списком церковних свят тільки зростає. Це було поштовхом, щоб технології та людські потреби вплинули на створення ще одного винаходу – друкарства. Його в 1439 винайшов Йоганн Гутенберг. Середньовічний інженер не просто винайшов друкарський верстат, а створив систему друкарства. Це насамперед рухливі літери для набору, які відливались зі сплаву свинцю, олова та сурми. Процес лиття літер із цього сплаву був технологічним, а сам шрифт – довговічним. Позитивним було і те, що папір перестав бути дивиною. Ще одним технологічним проривом стало «правильне» чорнило для друку на верстаті. Гутенберг придумав робити його не на водній, а на олійній основі. Воно не розпливалося на папері й добре поєднувалося з

металевими літерами. Вже за кілька років книгодрукування завоювало Європу: в 1468 році друкарський верстат з'явився в багатьох країнах світу [5].

Отже, «чорна смерть» принесла з собою позитивні й негативні наслідки, величезні збитки для людства та нові технології, які перекинули розвиток світу на багато років вперед. Після пандемії чуми стрімко почала розвиватися наука та медицина, були введені перші карантини, люди навчилися приділяти увагу особистій гігієні. Можна сказати, що чума повністю перегорнула світ і дала поштовх до дії, розвитку і найголовніше навчила людей цінувати життя і пам'ятати про те що воно коротке.

Список використаних джерел

1. Епідемія «Чорної смерті». Історична правда. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.istpravda.com.ua/short/2019/10/4/156329/>
2. Ніцой А. Геополітичні наслідки епідемії: з літописної історії України й Європи. Український інтерес. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://uain.press/articles/geopolitychni-naslidky-epidemij-z-litopysnoyi-istoriyi-ukrayiny-j-evropy-1200656>
3. Лук'янюк В. «Чорна смерть». Цей день в історії. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/tm.pl?Year=1346>
4. Ерман Г. Чума, холера, «іспанка»: як великі пандемії змінювали світ. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-52291698>
5. Шевчук М. Чумова історія: яку користь людство витягло з епідемії минулого. Телеканал РБК. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://trends.rbc.ru/trends/innovation/5f10aac9a7947f95b995993>

Дейнеко Є., здобувачка вищої освіти, група 242-196-02
Науковий керівник – **Омельченко Г. Ю.**, к. е. н., доцент
Державний біотехнологічний університет (м. Харків, Україна)

ПСИХОЛОГІЯ ВІЙНИ: ЯК ВИЖИТИ ТА ПРОДОВЖИТИ ЖИТИ

Наша країна та її мешканці постійно проходять через складні випробування, які при підносять їм доля. Нашому ж поколінню випало найскладніше і найжахливіше – війна. На нашій рідній землі вже який місяць поспіль тривають сумні події, які змушують нас боротися, але боротися не тільки за свою Батьківщину, а боротися самим з собою.

Напевно, це звучить недоречно, але я впевнена що кожен українець мене зрозуміє. Кожного дня в голові українців лунають однакові питання: «Що робити?», «Як жити?», «Коли все закінчиться?», «Хто винен?», та найголовніше - «За що?». Але проблема сьогодення полягає в тому, що відповісти на них неможливо. Тому кожен з нас шукає відповіді у себе в голові та своєму розумі, борючись при цьому з самим собою.

Може здатися що це не серйозно, але наслідки цього дуже впливають не тільки на наш моральний стан і самопочуття, але й на майбутнє. На сам перед це проявляється в тому, що неможливо будувати плани на майбутнє коли не розумієш що буде завтра. Тому дуже важливо не лише вижити під час війни, але й продовжити жити.

Дуже влучно з цього питання висловились кандидат психологічних наук Олена Любченко: «Людська натура налаштована на виживання — ми, ніби травинки, що пробиваються з-під асфальту, прагнемо до сонця, життя, творення. Тим не менш, щоб продовжувати жити і розвиватися за нинішніх обставин, нам усім потрібно знайти свій life-wag balance. Намагайтеся робити те, в чому ви є найефективнішими».[1]

Особисто я повністю погоджуюсь з даною думкою, адже ключ до нормального життя під час війни полягає в повній віддачі своїй справі чи роботі або в саморозвитку. Насамперед потрібно зрозуміти, що працюючи ви зможете не лише відволіктись від незлічимої кількості думок і переживань, а й допомогти своїй країні. Адже робота на благо України не менш важлива за її оборону на передовій. Щодо випадків, коли людина з тієї чи іншої причини позбавлена можливості працювати і має вільний час, то його потрібно витратити на самовдосконалення, адже розвиток себе обов'язково принесе плоди.

Продовжуючи цю думку, доречними будуть слова знаменитого австрійського психолога Віктора Франкла з книги «Людина в пошуках сенсу»: "Першими ламалися ті, хто вірив, що